

FILATELIA ÎN MUZEE ȘI COLECȚII PUBLICE THE PHILATELY IN THE PUBLIC COLLECTIONS AND THE MUSEUMS

Cristian Scăiceanu*

Abstract

The article presents the origin and evolution of philatelic collections which take's part of the public collections and museums in Romania. The main Romanian cultural institutions with philatelic patrimony during the years are: the Library of the Romanian Academy, the Alex. Gh. Cantacuzino Collections, the Saint-Georges Museums, the Post's Museum, the National Bank of Romania, the Stamps Factory, the Postal Conservator, the National Philatelic Museum, the Bucharest Municipality Museum, the National History of Romania Museum and the Prahova County Museum of History and Archaeology.

Key-words: philately, stamps, public collections, museum, patrimony.

Piese filatelice pot fi găsite în patrimoniul tuturor muzeelor și colecțiilor publice din România. Dintre acestea se detașează acele muzee sau colecții publice care au constituit colecții filatelice distincte, unele dintre ele deosebit de valoroase, atât pe plan documentar cât și material. Multe dintre aceste piese pot fi clasate în patrimoniul cultural național mobil, chiar în categoria tezaur. Vom analiza în cele ce urmează ele mai reprezentative colecții filatelice din muzeele și colecțiile publice românești.

Colecția filatelică a Academiei Române

În ședința din 19 iunie 1879 a Academiei Române s-a luat act de donația făcută acestei instituții de către Dimitrie C. Sturdza - Șcheianu sau de Dim. C. Sturdza (de la Șcheie) așa cum îi apare numele în procesul verbal al ședinței sus-amintite. Donația cuprindea un pocal de argint ce aparținuse domnitorului Vasile Lupu, o colecțiune de 137 hărți geografice și o colecțiune completă de timbre poștale și telegrafice românești, orânduită într-un album¹.

---

* Director adjunct Muzeul Național Filatelic.

¹ ***, *Procesul verbal nr. 23 al ședinței din 19 iunie*, în *Annalile Academiei Române*, seria II, tom I, sesiunea extraordinară a anului 1879, p. 89; vezi și *Lista obiectelor oferite Academiei Române de Dim. C. Sturdza (de la Șcheie)* în *loc.cit.*, p. 96; vezi și la Octavian Iliescu, *Cabinetul numismatic al*

Anul 1879 devine astfel o dată importantă pentru istoria mișcării filatelice românești deoarece el marchează, pe de o parte existența unei colecții complete a timbrelor poștale și telegrafice românești, fapt cu totul necunoscut până acum, iar pe de altă parte, donarea acestei colecții unei instituții publice a statului român. Mărturiile despre filatelia din acea perioadă sunt extrem de sărace și evocă în general preocupări izolate pentru colecționarea timbrelor. Pentru a ne da seama de importanța acestei datări despre existența unei colecții complete a mărcilor poștale donate Academiei trebuie să amintim că prima societate filatelică se va înființa în România abia peste mai bine de un deceniu, ocazie cu care încep să apară și mărturiile despre existența unor pasionați colecționari care dețineau importante colecții. Donația Dim. C. Sturdza - Șcheianu va avea o viață zbuciumată. Din această donație filatelică, inclusă în colecțiile cabinetului numismatic al Academiei, au fost furate în 1906 primele două pagini conținând celebrele mărci poștale Cap de Bour, chiar de către custodele de atunci².

În anii primului război mondial colecția a făcut parte din tezaurul național refugiat la Moscova și a revenit în țară în 1934. Din păcate nu s-a descoperit până acum un inventar detaliat al acestei donații și de aceea nu se cunoaște ce conținea concret donația. Oricum donația Dim. C. Sturdza - Șcheianu a stat la baza colecției filatelice a Academiei, care a fost completată mereu prin donații și achiziții.

Printre mărcile sosite de la Moscova în 1934 se numărau: 52 de mărci Cap de Bour, 45 de mărci Principatele Unite, 40 de mărci Cuza, 16 proiecte de mărci (probabil desene ale unor artiști, machete de mărci poștale - n.n.) Cuza și altele, 130 de mărci Carol I domnitor (probabil Carol I cu favoriți și Carol I cu barbă - n.n.) și multe altele³. Ipoteza furtului unor piese Cap de Bour se confirmă și din inventarul întocmit la o dată incertă în perioada interbelică de celebrul expert filatelic român Rudolf Zoscsak, care consemna că pe prima pagină a albumului inventariat de el, dedicată „mărcilor poștale care au circulat în Moldova” nu există nicio marcă⁴. Foarte interesant este faptul că inventarul conține și piese filatelice străine, nu numai românești, dintre care unele rare și despre care expertul Rudolf Zoscsak își exprima părerea că ar putea fi false. Este vorba despre piese filatelice

---

Biblioteca Academiei R. P. Române în pragul celui de-al X-lea deceniu de la întemeierea colecțiilor sale, în *Studii și Cercetări de Bibliologie*, vol. V, Editura Academiei R. P. Române, București, 1963, p. 180.

² Conform mărturiei făcută la 26 octombrie 2008 autorului de către Octavian Iliescu, mulți ani custodele cabinetului numismatic al Academiei după 1950.

³ ***, *Listă cu mărcile poștale ce au fost primite de la Moscova la secția manuscriselor și au fost trecute de curând la secția numismatică*, semnată de șeful secției manuscriselor la 16 noiembrie 1937, dosar nenumărat în arhiva Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române (mai departe se va utiliza abrevierea B.A.R.).

⁴ ***, *Album românesc de Mărcile poștale și Timbrele fiscale 1888, București*, document manuscris aflat într-un dosar nenumărat în arhiva cabinetului numismatic al B.A.R.; documentul este nesemnat și nedatat, dar după scris i se poate atribui lui Rudolf Zoscsak.

vechi din Anglia, S.U.A., India, Rusia, Argentina, Finlanda, etc.⁵. Colecția inventariată de Rudolf Zoscsak mai cuprindea mărci Principatele Unite, Cuza, Carol I cu favoriți, Carol I cu barbă, toate cu descrierea detaliată a ștampilelor care existau pe mărcile obliterate, precum și mărci din emisiunile ulterioare, cărți poștale, timbre fiscale, mărci de ocupație din 1916-1918, mărci telegrafice, plicuri și fragmente de plic ale poștei austriece în Principatele Române etc.

Amploarea colecției filatelice a Academiei este pusă în evidență de inventarul întocmit de Rudolf Zoscsak în 1938⁶. Conform acestui inventar, existau în colecțiile Academiei multe mărci Cap de Bour pe care expertul le considera false: 3 bucăți de 54 de parale, un bloc de zece mărci din aceeași valoare nominală, 4 mărci de 81 de parale, 4 mărci de 108 parale, 3 bucăți de 5 parale din emisiunea a II-a 1858, 3 timbre de 40 de parale din aceeași emisiune și 3 mărci de 80 de parale⁷. La capitolul mărci autentice expertul găsisse o marcă de 27 de parale cu ștampila Jassy - Moldova 10, o marcă de 54 de parale cu ștampila Fokschani - Moldova 6/9 și alta cu aceeași valoare nominală cu ștampila Jassy - Moldova 10/14, o marcă de 108 parale neobliterată. Exemplarele declarate autentice din emisiunea a doua Cap de Bour 1858 sunt mult mai numeroase: 3 bucăți de 40 de parale tipărite pe hârtie azurată și 19 pe hârtie albă, 2 bucăți de 80 de parale pe hârtie azurată și 9 timbre cu aceeași valoare nominală pe hârtie albă, 2 mărci din valoarea nominală de 5 parale, tipărită special pentru francarea gazetelor⁸. În anul 1933 intră efectiv în posesia Academiei o donație mai veche a diplomatului Nicolae Docan, care constă într-o colecție filatelică cuprinzând 57 de poziții de inventar⁹.

O altă mare colecție filatelică a intrat în patrimoniul Academiei Române în 1951. Este vorba despre colecția filatelică Alexandru Cantacuzino, care a fost expusă publicului în perioada interbelică la Colecțiile Al. Cantacuzino pe care le vom analiza separat.

Colecția filatelică a Academiei nu este însă formată numai din cele descrise până acum. Au mai fost și alte donații și achiziții, care, chiar dacă au fost mai mici, au și ele însemnătatea lor. Vom aminti numai faptul că dr. V. Babeș a donat un album conținând 91 mărci poștale românești din perioada 1862-1888¹⁰.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Rudolf Zoscsak, *Academia Română - Katalogul colecției de mărci poștale vechi Moldovenești și Românești din epoca 1858-1872*, document manuscris aflat într-un dosar nenumărat în arhiva cabinetului numismatic al B.A.R.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Referitor la această colecție există în arhiva cabinetului numismatic al B.A.R. trei importante documente care dau dimensiunea și valoarea colecției: *Inventar de mărcile poștale rămase pe urma defunctului Niculaie Docan*, copie autenticată de Grefa Tribunalului Ilfov Secția IV-a C.C., 4 pagini dactilografiate, *Raport de expertiză cu privire la mărcile poștale rămase pe urma decedatului NICOLAE DOCAN*, 7 pagini dactilografiate, cu semnătura expertului indescifrabilă și *Colecția Docan*, inventar-evaluare întocmit de Rudolf Zoscsak la 28 iulie 1938, document manuscris de 14 pagini.

¹⁰ ***, *Inventarul Colecției Filatelice a Cabinetului Numismatic*, poziția de inventar 150, p. 23.

În anul 1948, controversatul filatelist J. Wertheimer-Ghika a făcut prin intermediul unui mare negustor filatelic bucureștean, Willy Nathansohn, o donație importantă Academiei Române constând într-o coală de 150 de timbre din emisiunea poștală cunoscută sub numele de Spic de Grâu, valoarea de 5 bani emisă în 1893, conținând celebra eroare de culoare. Din greșeală, în compunerea unei plăci de tipar pentru coala de 5 bani albastru s-a introdus clișeul unei mărci de 25 de bani care în mod normal trebuia să se imprime în culoarea violet. S-a ajuns astfel să se imprime coli ale mărcii de 5 bani conținând însă și o marcă de 25 de bani. Această spectaculoasă eroare filatelică este cunoscută în coli complete, așa cum este această donație, doar în câteva exemplare¹¹.

În ianuarie 1952 Academia Română a cumpărat de la avocatul Grigore Racoviceanu, un mare filatelist care a pus bazele studiului ștampilelor poștale în România, o colecție cuprinzând 117 envelope ale unor scrisori oficiale, nefrancate, având diverse ștampile poștale, 5 recipise poștale și două plicuri, toate datând din perioada Principatelor Unite¹². Același Grigore Racoviceanu a mai vândut Academiei în 1953 un album legat în pânză roșie conținând 963 de mărci poștale emise în perioada 1880-1950¹³.

Academia Română a mai cumpărat în 1955 de la alți filателиști diverse mări poștale pentru colecțiile ei. Printre aceștia au fost Constantin Soare¹⁴ și Ionel Schiffer¹⁵.

O importantă intrare de piese filatelice are loc în aceeași perioadă de timp, când în colecția Academiei sunt înregistrate 27 de scrisori francate cu mărci Principatele Unite, 5 scrisori având francaturi mărci Cuza, emisiunea 1865, 19 scrisori francate cu mărcile clasice litografiate Carol I cu favoriți și barbă, 34 scrisori francate cu mărci poștale din emisiunile post-clasice și 3 cărți poștale din 1877¹⁶.

Trebuie subliniată și flexibilitatea care domnea la Academia Română în scopul dezvoltării colecțiilor sale. Astfel, directorul bibliotecii, Radu Rosetti, în urma inventarierii colecției filatelice din 1938, efectuată de Rudolf Zoscsak, așa cum am văzut mai înainte, solicită și obține acordul conducerii Academiei de a face schimburi filatelice cu piesele care sunt peste necesarul Academiei, evaluate la 15.510 franci francezi conform catalogului filatelic Yvert¹⁷. Schimbul s-a realizat la 2 octombrie 1939, cu celebrul negustor filatelic Onig Tulbendjan căruia i s-a cedat o marcă Cap de Bour de 54 de parale „uzată și stricată” și s-au primit în

---

registru început în 1938, încheiat în 1962, aflat în arhiva cabinetului numismatic al B.A.R.

¹¹ *Ibidem*, poziția 60, p. 8.

¹² *Ibidem*, poziția 125, p. 17.

¹³ *Ibidem*, poziția 131, p. 18.

¹⁴ *Ibidem*, poziția 133 și 134, p. 19.

¹⁵ *Ibidem*, poziția 135, p. 19.

¹⁶ *Ibidem*, poziția 137, p. 19.

¹⁷ ***, *Referat nr. 1090 din 18 martie 1939*, aflat în arhiva cabinetului numismatic al B.A.R.

schimb 13 mărci diferite în valoare de 2.065 franci francezi catalog Yvet ediția 1939¹⁸. Dincolo de schimbul efectuat trebuie să admirăm încrederea și respectul care domneau atunci în relațiile dintre custodele unei colecții și superiorii săi. Astăzi ar fi de neconceput ca cineva să înstrăineze o marcă Cap de Bour din 1858, fie cât de deteriorată și degradată, fără a trezi o mulțime de suspiciuni și poate nu numai atât. În acele timpuri schimburile erau prevăzute de regulamentele instituțiilor de cultură, neexistând suspiciunea că cineva ar face o tranzacție în defavoarea instituției la care lucra.

Colecțiile filatelice ale Academiei Române, deținute la Cabinetul Numismatic al B.A.R., chiar dacă nu sunt expuse în permanență, fac parte dintr-o colecție publică și sunt accesibile cercetătorilor. Mai mult decât atât, selecțiuni din aceste colecții au fost expuse publicului larg cu prilejul Expoziției Centenarului Mărcii Poștale Românești din 1958, Expoziției EFIRO 2004 și EFIRO 2008.

Referitor la donațiile și achizițiile filatelice ale Academiei Române de-a lungul timpului se impun câteva constatări. Coincidență sau nu, odată cu apariția comunismului ca formă de guvernământ în România dispar și marile donații făcute Academiei. Ultima donație filatelică semnificativă a fost făcută în 1948, când J. Wertheimer-Ghika a făcut donația amintită mai sus. Epoca generoaselor donații, precum cea a lui Dim. C. Sturza-Șcheianu, Nicolae Docan sau Alexandru Cantacuzino s-a încheiat.

O parte din colecția filatelică a cabinetului Numismatic 1 Academiei Române a fost expusă în public în 1958 la expoziția Centenarului Mărcii Poștale Românești și la prima expoziție filatelică mondială organizată în România, EFIRO 2008. Au mai fost și alte invitații cărora nu li s-a dat curs. Astfel, Direcția Exploatare din Poșta Română, prin adresa nr. 560/11.649 din 26 iulie 1962 propunea Academiei să participe cu colecția filatelică la expoziția mondială de filatelie care avea loc între 18 august și 2 septembrie 1962 la Praga. Pe verso-ul acestui act există un referat de mână semnat de șeful cabinetului Numismatic, Octavian Iliescu, care refuza invitația deoarece „fondul nu este organizat”. În consecință, la 9 august 1962 prin adresa nr. 4955 se comunică Poștei că Academia nu poate participa la nicio expoziție peste hotare¹⁹.

Curios este faptul că marii filателиști români nu au sprijinit cu donații Academia Română, ca de altfel nici alte instituții culturale. Nu au făcut acest lucru nici înainte de 1948 și nici după. Mai mult decât atât, Academia Română a încercat să sprijine în perioada grea a anilor '50 pe unii filателиști, achiziționându-le unele colecții, care poate nu-i erau chiar foarte necesare. Explicația fenomenului poate rezida în faptul că alături de pasiune există și o importantă componentă mercantilă la filателиști, care-i împiedică să aibă generozitatea marilor spirite. De asemenea,

---

¹⁸ Lista completă a mărcilor primite de la Onig Tulbendjan poate fi văzută la poziția 18 p. 2 a inventarului menționat mai sus.

¹⁹ Document aflat în arhiva Cabinetului Numismatic al B.A.R.

marii filateliști români nu au știut să asigure continuitatea vieții colecției lor. Colecțiile marilor donatori ai Academiei Române dăinuiesc și astăzi, fiind expuse la marile expoziții filatelice, pe când cele ale marilor filateliști români s-au împrăștiat în cele patru colțuri ale lumii.

Colecțiile Al. G. Cantacuzino

Colecțiile erau constituite din cărți, stampe și ilustrații, medalii și monede, picturi și sculpturi, mărci poștale și telegrafice și alte obiecte vechi. Există un inventar detaliat al întregii colecții²⁰. Colecțiile au început să fie constituite în 1870 dar abia în 1915 au fost expuse publicului care le putea vizita, cel puțin în 1919, joia și duminică, între orele 10 și 13²¹. Clădirea care adăpostea colecțiile era situată *vis a vis* de Catedrala Sf. Iosif, pe strada General Budișteanu nr. 26. Totul era expus într-o singură sală. Conservatorul colecției era N.G. Dumitrescu²².

Colecția filatelică era montată pe 54 de panouri mari, prinse în 27 de rame metalice ce puteau fi rotite în jurul unui ax central, sistem inspirat după expunerea mărcilor la British Museum²³. Ea a fost donată de Al. Gh. Cantacuzino „Societății Generale a Funcționarilor Publici”²⁴. În 1951 colecția numismatică și cea filatelică ajung la Academia Română în forma de prezentare inițială, montată pe cele 27 de rame metalice ce adăposteau panourile²⁵. Colecția cuprindea 2 mărci Cap de Bour de 27 parale, 2 timbre de 54 parale și unul de 108 parale. Din emisiunea a II-a Cap de Bour existau 6 timbre de 5 parale, 18 de 40 parale și 16 de 80 parale. Apoi erau expuse toate timbrele poștale emise în România până în anul 1900, inclusiv erori și varietăți.

Se remarcă existența în colecția filatelică a cărților poștale și a formularelor poștale, precum și a ilustratelor emise cu ocazia Expoziției Cooperatorilor din 1894.

Alexandru Cantacuzino a fost o personalitate a vieții culturale românești, fiind printre pușinii oameni care în perioada interbelică au reușit să întrețină un muzeu particular. Din păcate despre viața și activitatea lui s-a scris puțin și astăzi colecțiile Al. Gh. Cantacuzino sunt pe nedrept uitate. Al. Cantacuzino a fost directorul Fabricii de Timbre dar și un numismat important, fiind vicepreședinte al Societății Numismatice Române și membru fondator²⁶. Uneori a fost confundat cu

²⁰ Xxx, *Catalog prescurtat al Colecțiilor Al. Gh. Cantacuzino*, Imprimeria Statului, București, 1919.

²¹ *Ibidem*; pe exemplarul aflat la B.A.R., sub cota II-54.424, există o dedicație a autorului către profesorul Bianu în care este precizată data începerii colecțiilor.

²² Grigore Ionescu, *București, ghid istoric și artistic*, Fundația pentru Literatură și Artă Regele Carol al II-lea, 1938, pp. 128-129.

²³ Pompiliu Voiculeț-Lemeny, *Primele expoziții și muzee filatelice*, în „Almanahul Filatelic” 1983, p. 51.

²⁴ Grigore Ionescu, *op.cit.*

²⁵ Pompiliu Voiculeț-Lemeny, *op.cit.*

²⁶ Alexandru Cantacuzino, *Amintiri de la înființarea Societății Numismatice Române*, în Buletinul Societății Numismatice Române, nr. 37, ianuarie-martie 1921, pp. 7-8; ***, *Cronică*, în „Buletinul Societății Numismatice Române, nr. 57-58, ianuarie-iunie 1926, p. 30.

Grigore Cantacuzino-Nababul²⁷, cu Cantacuzino-Râfoveanu²⁸, sau chiar cu Alexandru Saint-Georges²⁹. S-a făcut afirmația că la Expoziția Generală din 1906 Alexandru Cantacuzino a expus pentru ultima oară colecția în public, în nume propriu și că după această dată el a donat colecția Academiei Române³⁰. De fapt colecția filatelică a lui Alexandru Cantacuzino a fost expusă începând cu 1915 pe în localul din str. General Budișteanu și a fost donată „Societății Funcționarilor Publice”, ajungând la Academia Română în condiții încă neclarificate abia în 1951. Colecția a stat la cabinetul numismatic al B.A.R. până în 1984 când a fost dată în custodie Muzeului Național de Istorie al României³¹ de unde a revenit în 2005 la B.A.R. S-a emis și părerea că în anul 1979 colecția Cantacuzino a fost transferată Conservatorului Poștal³². Acest lucru nu s-a întâmplat însă niciodată în realitate, fiind vorba doar de o confuzie între Conservatorul Poștal și Muzeul Național de Istorie a României. Anii de viață ai lui Al. Gh. Cantacuzino au fost prezentați nesiguri, fie 1838-1922, fie 1842-1924³³. Un necrolog publicat în Buletinul Societății Numismatice Române lămurește și acest lucru: Al. G. Cantacuzino a trăit între 1842 și 1924³⁴. Numele lui apare sub mai multe forme: Al. Gh. Cantacuzino, Al. G. Cantacuzino sau Alex. Cantacuzino-Alca³⁵. Analizând două documente semnate de Alexandru Cantacuzino, se constată că semnătura acestuia pentru textele principale era formată din inițiala A urmată de numele întreg

²⁷ Leonard Pașcanu, *Colecția George Cantacuzino-Nababul*, în „Filatelia” nr. 10/1998; confuzia pe care o face autorul este totuși greu de explicat deoarece încă din 1983 Pompiliu Voiculeț-Lemeny publicase multe informații despre această colecție și mai ales despre inițiatorul ei (vezi la Pompiliu Voiculeț-Lemeny, *op.cit.*).

²⁸ *Idem*, *Alexandru Cantacuzino Râfoveanu* în „Filatelia” nr.12/2002; autorul articolul corectează greșeala inițială dar face și aici o confuzie, pentru că Alexandru Cantacuzino nu făcea parte din subramura Râfovenilor ci din cea a Corneștilor, numele celor două subramuri vin de la două sate prahovene, Cornu și Râfov (vezi pe larg la Sorin Rădulescu, *În căutarea unui muzeu dispărut: Colecția Al. G. Cantacuzino*, în „Muzeul Național Cotroceni, Colocviul Național de Istorie, Istoria Artei Decorative, Conservare-Restaurare și Relații Publice”, vol. 1, p. 151, București, 2009).

²⁹ Ing. Mihail Popovici, *Ecouri EFIRO 98*, în „Filatelia” nr. 10/1998, p. 4; în acest articol autorul face câteva aprecieri eronate, confuze și chiar fanteziste despre inițiatorul colecțiilor, care este prezentat ca fiind George Grigore Cantacuzino-Nababul, „fost ministru în mai multe rânduri în Guvernul Principatelor Unite” (!) și după moartea căruia, franțuzindu-i-se numele, a luat ființă muzeul „Saint-Georges”, care a adăpostit și colecția filatelică; afirmațiile sunt cel puțin surprinzătoare pentru că autorul menționează adresa de pe strada General Budișteanu nr. 26 unde a funcționat muzeul dar numele acestuia este în opinia autorului „Colecția G. Gh. Cantacuzino”.

³⁰ Leonard Pașcanu, *O variantă neaprobata a vignetei Expoziției Generale din 1906*, în „Filatelia” nr. 2/2009, p. 2.

³¹ Pompiliu Voiculeț-Lemeny, *op.cit.*

³² Silviu N. Dragomir, *Istoria Filateliei Românești*, vol.1, *Istoricul mișcării și al asociațiilor filatelice românești*, 2003, p. 87.

³³ Sorin Rădulescu, *op.cit.*; autorul preia informația din *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, vol. I (A-C), coordonator Gabriel Ștempel, 1984.

³⁴ Buletinul Societății Numismatice Române, nr. 51-52, iulie-decembrie 1924, p. 49.

³⁵ Lucian Predescu, *Enciclopedia României Cugetarea*, București, 1999, p. 162.

Cantacuzino, dar în cazul P.S.-urilor folosea o formulă prescurtată când numele de familie numai apare întreg³⁶.

Muzeul Saint-Georges

Muzeul a fost întemeiat de Alexandru Saint-Georges în 1908 la Bârlad³⁷ și era deschis publicului două zile pe săptămână. Din 1915 se mută la Târgoviște (odată cu mutarea ofițerului Alexandru Saint-Georges în această garnizoană) unde suferă pierderi importante în timpul ocupației din 1916-1918. „Curtea de Despăgubiri de Război” recunoaște în 1921 evaluarea pagubelor suferite de patrimoniul muzeului în valoare de 1.350.000 lei (!). După război, Alexandru Saint-Georges demisionează din armată, se mută în București și reface muzeul pe care îl donează în 1932 „Fundațiilor Culturale Carol al II-lea”. Recunoașterea juridică a acestei donații vine abia în 1940. În 1945, din cauza lipsei de fonduri, „Filarmonica” și „Muzeul Saint-Georges” sunt transferate la Ministerul Artelor. În 1948, după 40 de ani de funcționare, muzeul se desființează prin decizia ministerului care dispune predarea colecțiilor către diverse muzee bucureștene.

Muzeul a funcționat la mai multe adrese din București. Inițial și-a desfășurat activitatea în casa Saint-Georges din Șoseau Cotroceni³⁸, apoi și-a avut sediul într-un mic apartament din str. Polonă nr. 24. În timpul războiului s-a refugiat în comuna Perșani din fostul județ Făgăraș. La întoarcerea din refugiu, colecțiile au fost depozitate într-un spațiu impropriu, pavilionul „Lunii Cărții” din piața Senatului de unde au fost duse la „Muzeul Satului”. Fostul ministru plenipotențiar C. Manu, donează Ministerului Artelor în martie 1948 colecțiile sale și imobilul din Calea Victoriei nr. 92, cu condiția ca el să locuiască în continuare într-un apartament al imobilului în care va funcționa un muzeu documentar (colecțiile proprii și „Muzeul Saint Georges”). Mulți colecționari au adoptat această tactică, încercând pe de o parte să-și salveze colecțiile dar și să-și asigure o bătrânețe liniștită. Nominalizarea explicită a „Muzeului Saint-Georges” în condițiile de donație a fost făcută, cu siguranță, ca urmare a unei înțelegeri între C. Manu și Alexandru Saint-Georges, din dorința acestuia de a găsi un local cât mai bun pentru muzeu. Nu a reușit acest lucru deoarece, în octombrie 1948, Ministerul Artelor cedează imobilul „Președinției Consiliului de Miniștri” care îl repartizează Ministerului Industriei. Acesta instalează în clădire un cămin de zi. În decembrie 1948 „Muzeul Saint-Georges” se desființează.

Este remarcabilă abnegația cu care a luptat Alexandru Saint-Georges pentru acest muzeu. El intuiește sprijinul pe care Carol al II-lea îl va acorda culturii

³⁶ Vezi nota 21 și 28.

³⁷ A.N.R. fond *Saint-Georges*, dosar nr. 19/1947-1950, f. 8. Informațiile privind evoluția muzeului sunt preluate din *Memoriu către Ministerul Artelor*.

³⁸ Gheorghe Parusi, *Cronologia Bucureștilor, zilele, faptele, oamenii Capitalei de-a lungul a 530 de ani*, 2007, p. 357.

în timpul domniei sale și donează patrimoniul muzeului „Fundațiilor Culturale Carol al II-lea”. Ideea se va dovedi excelentă pentru activitatea muzeului deoarece, chiar dacă fondurile de care a beneficiat muzeul nu au fost deosebit de mari, au fost suficiente pentru a asigura o funcționare normală. În schimb, apartenența sa la „Fundațiile Culturale Carol al II-lea” îi va conferi o autoritate morală pe care Alexandru Saint-Georges a știut să o gestioneze. A cerut și a obținut documente și obiecte de colecție de la alte muzee, de la autoritățile statului³⁹ sau de la colecționari particulari⁴⁰. Perioada de glorie a muzeului a fost în timpul domniei lui Carol al II-lea. Odată cu debutul războiului încep să apară problemele. În 1941 generalul Antonescu se opune aprobării bugetului muzeului⁴¹. În timpul războiului activitatea muzeului continuă. Alexandru Saint-Georges dă dovadă de o prezență de spirit și de o clarviziune deosebită. În 1940 solicită autorităților să predea muzeului sigiliile și alte însemne oficiale evacuate din teritoriile cedate în acel an. Numai de la „Direcția Generală P.T.T” primește peste 1.000 de bucăți⁴². Preia, cu acte în regulă, diverse piese din muzeele transnistrene, salvându-le poate de la distrugerea la care ar fi fost expuse în cursul operațiunilor militare care au avut loc în acea zonă în 1944, pe care le va restitui după război autorităților sovietice.

După război urmează o perioadă foarte grea. Cel care în anii interbelici obținea de la LARES facilități pentru călătoria cu avionul pe ruta București - Bazargic pentru identificarea și achiziționarea unor piese muzeale din Cadrilater, se vede nevoit să încerce obținerea unor alimente pentru angajații muzeului de la „Domeniile Coroanei” sau să cumpere pe cartelă, prin intermediul sindicatelor, lenjerie intimă⁴³. Muzeul își încetează de fapt activitatea în aprilie 1950, când se predau „Direcției Artelor Plastice din Ministerul Artelor și Informațiilor” ultimele lucruri aparținând muzeului, adică „17 penițe, 3 gume, 1 tub de pelicanol...”⁴⁴.

După ce a înființat muzeul la Bârlad în 1908, Alexandru Saint-Georges l-a condus cu multă pasiune timp de 42 de ani. Tot lui i-a fost dat să asiste la desființarea muzeului, în primăvara anului 1950. În 1949 personalul este transferat

³⁹ A.N.R. fond *Saint Georges*, dosar nr. 88/1948, f. 177; conform acestui document, Ministerul Artelor permite vizitarea Palatului Cotroceni în vederea identificării unor piese ce ar putea interesa muzeul, dar ulterior nu aprobă preluarea pieselor alese; *Idem*, dosar nr. 90/1946 f.11; Muzeul Saint-Georges solicită „Direcției Generale a Poștelor și Telegrafului” timbrele emise în anii 1945-1946; *Idem* dosar nr. 75/1935 f. 20; Muzeul solicită Primăriei Craiova diverse obiecte din colecțiile „Fundației Aman” și din arhiva Primăriei.

⁴⁰ *Idem*, dosar nr. 8/1941, f. 67 (donația Ioan Odor); *Ibidem*, f. 160 (donația Eugenia căp. Nic. Birmann); *Ibidem*, f. 32 (donația Lisette și Jean Soccec); *Ibidem*, f. 30 (donație „Societatea Mica”).

⁴¹ *Ibidem* dosar nr. 81/1941, f.115; pe memoriul trimis de „Uniunea Fundațiilor Culturale Regale” Secretariatului General al Guvernului pentru aprobarea bugetului „Muzeului Saint-Georges”, generalul Antonescu a pus următoarea rezoluție „*Trebuie să funcționeze ca o secție la unul din Muzeele Statului. A fost o creație pentru persoane*”.

⁴² *Ibidem*, dosar nr. 80/1940, f. 39.

⁴³ *Ibidem*, dosar 87/1947, f. 10.

⁴⁴ *Ibidem* dosar nr. 19/1947-1950. f. 146.

la alte muzee, iar Alexandru Saint-Georges, pus în retragere pentru limită de vârstă la 1 decembrie 1949, primește delegație pentru semnarea lucrărilor administrative și predarea colecțiilor⁴⁵.

Secțiunea filatelică muzeului apare de-a lungul timpului în organigramele de funcționare, fie subordonată „Cabinetului Numismatic”, fie de sine stătătoare. Într-un anunț publicat în presa vremii apare drept conducător al secției filatelice Emilian Costescu⁴⁶. Acesta era însă ofițer activ la acea dată, membru în „Comitetul de Conducere” al „Societății Filatelice Române” și conducerea secției filatelice de la Muzeul Saint-Georges trebuie privită ca o colaborare pe care o avea cu muzeul. Acest lucru rezultă și din scrisoarea pe care i-o adresează Alexandru Saint-Georges în 1938, când îi propune să conducă onorific secția filatelică⁴⁷. Din statele de plată ale salariaților, din statele de funcțiuni sau din documentele curente nu rezultă nicio persoană care să se fi ocupat cu conducerea sectorului filatelic. Mai mult decât atât, în 1939, adresându-se „Direcției Generale a Poștei și Telegrafului” solicitând diverse obiecte, uniforme, documente și mărci poștale, Alexandru Saint-Georges cere să i se pună la dispoziție un „*specialist în această direcție*”⁴⁸. Cum a putut muzeul să organizeze un așa de bogat, variat și important patrimoniu filatelic, fără să aibă niciodată angajat un specialist filatelic?! Legăturile lui Alexandru Saint-Georges cu lumea filatelică nu par să fi fost niciodată foarte strânse. Nu a fost găsit niciun document care să ateste apartenența lui Alexandru Saint-Georges la o societate filatelică, așa cum a făcut parte între 1943 și 1947 din conducerea Societății Numismatice Române. Doar Emilian Costescu scrie câteva articole în presa filatelică a vremii, care altfel trece sub tăcere existența muzeului⁴⁹. Printre donatorii muzeului rareori se întâlnesc nume consacrate de filатели iar donațiile nu sunt dintre cele mai importante. Muzeul Saint-Georges nu a beneficiat de prea mult sprijin din partea lumii filatelice românești⁵⁰.

Patrimoniul filatelic al muzeului a fost de-a dreptul impresionant! În primul rând era foarte bogat și bine organizat. Regulamentul de funcționare al muzeului întocmit după război dă și structura colecției filatelice care în principal este compusă din „timbre poștale românești, ale ocupațiilor străine în România, ale ocupațiilor românești peste graniță; valori poștale; formulare poștale; ștampile poștale din Principatele și din celelalte provincii românești Transilvania, Banat, Bucovina, Basarabia și Dobrogea; documente servind la istoria poștei în România;

⁴⁵ *Ibidem*, f. 227.

⁴⁶ „Revista Societății Filatelice Române”, an II, iunie-iulie 1938, nr. 6-7.

⁴⁷ A.N.R., fond *Muzeul Saint-Georges*, dosar nr. 27/1938, f. 7.

⁴⁸ *Ibidem*, dosar nr. 79/1939, f. 18.

⁴⁹ *Ibidem*, dosar nr. 88/1948, *Lista articolelor publicate despre Muzeul Saint-Georges*, f. 100.

⁵⁰ *Ibidem*, dosar nr. 7/1940, *Donația Lucia și avocat Lascăr El. Șaraga*, f. 29; dosar nr. 8/1941, *Donația Ioan I. Odor*, f. 67; dosar nr. 90/1946, *Donația Revistei Filatelia*, 32; *Donația Gr. Racoviceanu*, f. 74; Dosar nr. 2/1935, *Donația Carol Schafhütl*, f. 29; dosar nr. 1/1934, *Donația Al. Dojan*, f. 185.

mărcile și valorile poștale vor fi îmbrăcate în hârtie subțire și păstrate în albume speciale, fiecare piesă va avea o fișă pe materii”⁵¹.

Dincolo de claritatea planului de colecționare surprinde ideea de a include în colecțiile muzeului piese de istorie poștală din Transilvania, Banat, Bucovina și Dobrogea, chiar dacă acolo funcționa poșta maghiară, austriacă sau turcă. Nici astăzi aceste teme nu sunt foarte răspândite printre colecționarii români care consideră că pe teritoriile respective au funcționat în acele timpuri poște străine și ele nu aparțin patrimoniului filatelic românesc. Dar spiritul novator al lui Alexandru Saint-Georges nu se va vedea numai aici. Într-un memoriu înaintat în 1949, secretarului general Bădeanu din Ministerul Artelor se menționează următoarele: „colecția filatelică este orânduită științific, timbrele fiind așezate în album după emisiuni, valoare, dințături și culori. Ștampilele poștei române, ruse și austriece din Țările Române, începând cu 1826 sunt așezate cronologic pe oficii poștale”⁵².

Actul de donație și acceptare, autentificat la 21 ianuarie 1940, menționa la poziția a 2-a a inventarului „piese în legătură cu istoria Poștelor în România” constând în 4378 de piese și 4 dosare⁵³. Patrimoniul filatelic crește constant: în 1943 erau 5373 de piese și 11 dosare⁵⁴ iar în 1945 existau în colecțiile muzeului 11.512 piese și 29 de dosare cu documente⁵⁵.

Colecțiile filatelice ale muzeului Saint-Georges impresionau nu numai prin volum ci și prin calitatea și raritatea pieselor. Într-unul din nenumăratele memorii adresate Ministerului Artelor, cu scopul de a sublinia importanța și bogăția patrimoniului, se specifică în 1946 că muzeul „posedă o colecție începând cu mărcile Cap de Bour și ștampilările din 1830”⁵⁶, iar Emilian Costescu evocă într-un articol publicat în 1939 cea mai rară marcă poștală din colecția muzeului „frumosul timbru Cap de Bou de 80 de parale”⁵⁷. Dintre documentele poștale se remarcă lucrarea „Condițiile Poștelor din Prințipatul Moldovei” tipărită la Iași în 1851⁵⁸ și „Condițiile Poștelor din Prințipatul Țării Românești 1851-1856” tipărită la București tot în 1851⁵⁹.

Alexandru Saint-Georges a fost preocupat în egală măsură de piesele vechi, rare și valoroase cât și de piesele filatelice contemporane, intuind valoare și importanța la care vor ajunge acestea peste ani. Există nenumărate intervenții la

⁵¹ A.N.R., fond Saint-Georges, dosar nr. XV/14, *Fundația Culturală Regală Regele Mihai I, Muzeul Alexandru Saint-Georges, Institut de Documentare, Regulament*. f. 36.

⁵² *Ibidem*, f. 117.

⁵³ *Ibidem*, f. 1.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 73 și următoarele.

⁵⁵ A.N.R., fond Muzeul Saint-Georges, dosar nr. 18/1939-1948, f. 34 - 35.

⁵⁶ *Ibidem*, dosar nr. 86/1946, f. 119.

⁵⁷ Locot. Emilian Costescu, *Un colț de cultură românească - Muzeul Al. Saint-Georges al Fundațiilor Culturale Regale ale României*, în „Revista Societății Filatelice Române”, an III, martie 1939, nr. 3, pp. 58-59.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ A.N.R., fond Muzeul Saint-Georges, dosar nr. 3/1935, *Donația Marica Matei Caragiale*, f. 247.

„Direcția Generală a Poștelor și Telegrafului” prin care solicită mărcile emise în epocă de administrația poștală⁶⁰. Insistă mult ca aceste mărci să fie acordate gratuit muzeului, dar se asigură făcând totuși un abonament la seriile de timbre emise de Poștă⁶¹. Dar Alexandru Saint-Georges nu se mulțumește numai cu mărcile standard, solicită să i se pună la dispoziție varietăți de culoare, de dantelură, probe și eseuri, dovedind astfel înalte cunoștințe filatelice⁶².

În anii războiului a început să funcționeze poșta militară și să fie cenzurată corespondența civilă. Acordând importanța cuvenită acestor piese filatelice, care vor deveni foarte căutate peste ani, muzeul se adresează instituțiilor publice solicitând să-i fie predate plicurile corespondenței curente⁶³, reușind astfel să adune 1115 plicuri (cea mai mare colecție de astfel de piese care a existat vreodată în România)⁶⁴. Se adresează și Ministerului Apărării Naționale cerând corespondența circulantă cu ștampilele oficiilor poștale militare și solicitând ca după război să-i fie repartizate ștampilurile utilizate de aceste oficii⁶⁵. Având o intuiție deosebită, reușește să strângă 462 de plicuri cu diverse tipuri de ștampile „OPRIT A SE CENZURA”. Filateliștii români au început să discute despre acest tip de ștampile abia prin anii '80, iar o colecție așa de mare este azi foarte greu de realizat. Corespondența pe care se aplica acest tip de ștampile era destul de rară, fiind constituită din scrisorile adresate unor instituții deosebit de importante. Nici cenzura nu era îndreptățită să afle conținutul unor astfel de documente. A reușit să realizeze și o colecție de ștampile de cenzură sovietice aplicate pe teritoriul României⁶⁶. Marele merit al lui Alexandru Saint-Georges este că a reușit să formeze aceste colecții fără bani. Interesul lui Saint-Georges nu s-a limitat doar la piesele în sine, el a fost preocupat și de studierea acestor piese. După război a identificat o lucrare, de uz intern probabil, intitulată *Documentare asupra cenzurii în România* pe care o solicită Președinției Consiliului de Miniștri⁶⁷.

Soarta patrimoniului filatelic al Muzeului Saint-Georges a rămas neclară după desființarea muzeului. Încă din 1946, când se verifică inventarul muzeului de către Ministerul Artelor, patrimoniul filatelic este neglijat. Astfel, comisia numită de minister, formată din prof. Aurelian Sacerdoțeanu, Mircea Nădejde, prof. Bucur Mîtreă și Alexandru Saint-Georges, după ce constată inventarierea bunurilor muzeului își declină competența pentru bibliotecă (!!) și sectorul filatelic și

⁶⁰ *Ibidem*, dosar nr. 16/1949, f. 21; dosar nr. 75/1935 f. 45 și f. 51; dosar nr. 90/1946, f. 238.

⁶¹ *Ibidem*, dosar 86/1946, f. 176.

⁶² *Ibidem*, dosar nr. 79/ 1939, f. 19.

⁶³ *Ibidem*, dosar nr. 82/1942, f. 26.

⁶⁴ *Ibidem*, dosar nr. 18/1939-1948, f. 34.

⁶⁵ *Ibidem*, dosar nr. 67/1942, f. 2.

⁶⁶ *Ibidem*, dosar nr. 18/1939-1948, f. 34.

⁶⁷ *Ibidem*, dosar nr. 71/1947, f. 3.

propune ministerului cooptarea în comisie „a unui specialist pentru controlul bibliotecii și al pieselor filatelice”⁶⁸.

În 1948, când se pune problema mutării în casele C. Manu, se formează o comisie de triere a patrimoniului compusă din prof. C. Moisil pentru numismatică, Damian Bogdan de la Academie pentru documente, Mihail Șerban de la „Direcția Protecției Muncii Artistice” pentru bibliotecă, Inspector General George Nichita pentru artă plastică și Ion Panfil pentru filatelie și istoria poștei⁶⁹. Surprinde numirea în comisie a unui om al cărui nume este absolut necunoscut în lumea filatelică!

Ministerul Artelor trimite în 1948 o adresă Muzeului Saint-Georges prin care îi cere să predea colecțiile de etnografie, artă populară, artă veche românească, tablouri, sculpturi și miniaturi „Muzeului Național”; colecțiile de preistorie, arheologie și numismatică „Muzeului Național de Antichități”; colecțiile de mobilier „Muzeului Național” (din Palatul R.P.R.); cărțile la Biblioteca de pe lângă Palatul R.P.R. Pentru repartizarea celorlalte categorii de obiecte vor urma instrucțiunile ulterioare⁷⁰.

Alexandru Saint-Georges se conformează și, în perioada ianuarie-septembrie 1950, încheie procese verbale de predare a pieselor numismatice la „Muzeul Național de Antichități”⁷¹, a tablourilor și sculpturilor la „Pinacoteca Statului” de la Muzeul R.P.R.⁷², a cărților referitoare la artă la biblioteca Palatului R.P.R.⁷³, a obiectelor de artă populară la „Muzeul Național”⁷⁴.

Patrimoniul filatelic nu apare menționat nici în instrucțiunile Ministerului Artelor și nici printre procesele verbale de predare - primire încheiate cu alte muzee. Ce soartă a avut?! După 1950 au apărut sporadic informații privind existența în circuitul filatelic privat a unor piese filatelice care au făcut parte din patrimoniul muzeului⁷⁵. Numărul lor fiind insignifiant nu este relevant pentru soarta unui patrimoniu de peste 11.000 piese filatelice din care aproape 10.000 de plicuri și cărți poștale. Este imposibil ca cea mai mare colecție românească de istorie poștală să dispară fără urmă. Și totuși soarta acesteia rămâne un mister!

Muzeul Poștei

---

⁶⁸ A.N.R., fond *Saint-Georges*, dosar nr. XV/14, f. 13.

⁶⁹ *Ibidem*, dosar nr. 19/1947-1950, f. 179.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 38.

⁷¹ *Ibidem*, f. 39.

⁷² *Ibidem*, f. 54.

⁷³ *Ibidem*, f.58.

⁷⁴ *Ibidem*, f.81.

⁷⁵ Grigore Racoviceanu, *Ștampilele poștale folosite în Țările Române până în anul 1881*, București, 1963, p. 28; autorul evocă o piesă filatelică veche din colecția muzeului care a ajuns în colecția particulară George Potra.

Poșta Română a înființat muzeul poștal în timpul directoratului colonelului Gorjan, în 1891⁷⁶. Colecțiile muzeului cuprindeau toate timbrele poștale, telegrafice și imprimabilele poștale emise de Poșta Română de la Unirea Principatelor până la zi, precum și uniforme poștale, inscripții și diverse obiecte care au fost folosite în activitatea poștală. Colonelul Gorjan anunța chiar și intenția de a expune timbrele străine sosite de la U.P.U. în cadrul muzeului⁷⁷. Un articol publicat în perioada interbelică descrie muzeul poștal care exista la acea dată la ultimul etaj al Palatului Poștelor de pe Calea Victoriei (devenit în 1971 sediul Muzeului Național de Istorie a României)⁷⁸.

Din prezentarea făcută de autorul articolului rezultă câteva aspecte interesante:

- Muzeul era amplasat într-o aripă a clădirii care nu era deschisă publicului (divizia de exploatare poștală), la etajul al doilea.

- La intrare lipsea inscripția care să ateste că în cele două încăperi funcționa un muzeu.

- Ușa de la intrare nu oferea o siguranță suficientă.

- Conducerea muzeului era asigurată de un funcționar poștal (diriginte), care organizase expunerea pieselor din muzeu.

- Lipsa unor criterii tematice sau cronologice de organizare a expoziției permanente (piesele erau prezentate de-a valma: alegorii istorice, portretele directorilor generali ai P.T.T.-ului alături de fotografiile uzinei de cabluri submarine de la Calais sau instalațiile telegrafice din Hamburg).

- Lipsa unei etalări științifice (lipsește textele explicative, lipsesc datele de proveniență sau perioada utilizării lor în circuitul poștal, pur și simplu piesele sunt expuse ca atare, fără niciun fel de indicații).

Se poate aprecia că nu erau îndeplinite în totalitate cerințele de funcționare a unui muzeu, în special cele privind accesul vizitatorilor și nici funcțiile științifice și educaționale. Patrimoniul era în schimb foarte bogat. Dotarea cu personal de specialitate, care să organizeze și să pună în valoare patrimoniul existent la acea dată ar fi așezat România printre primele țări ale Europei care aveau un muzeu poștal în adevăratul sens al cuvântului.

Marea majoritate a patrimoniului era formată din portretele foștilor directori generali P.T.T. și din diverse fotografii (delegații la congresele U.P.U. de la Berna și Lisabona, Corpul Telegrafic al Principatelor Unite 1864 etc.). La acestea se adaugă aparatura tehnică folosită în telefonie și telegrafie, uniforme

---

⁷⁶ ***, *Le Musée Postal de Bucarest*, în „Timbrofilul”, an II, nr. 12, octombrie 1891, pp. 1-2.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ Leonard Pașcanu, *Va avea România un muzeu poștal?*, în „Filatelia” nr. 3/1998, pp. 9-11; autorul redă integral un articol scris de C.M. Georgescu, membru în colegiul de redacție al publicației „Revista Poștelor, Telegrafelor și Telefoanelor” și intitulat *O vizită la Muzeul și Biblioteca P.T.T.*, dar nu precizează unde a apărut respectivul articol.

poștale și accesoriile lor, diverse registre și documente poștale. Este descrisă o veche cutie de scrisori românească, de o construcție specială și sunt evocate vechi ștampile de poștă (ștempluri) fără a fi descrise deoarece lipsea identificarea lor. Surprinde într-o măsură lipsa menționării unor mărci poștale, care în mod sigur existau în patrimoniul poștei și chiar a obiectelor care fuseseră prezente la Expoziția Generală din 1906. Aceasta era prezentă în muzeu doar printr-o fotografie a Pavilionului Poștei, un vechi han de poștă.

Prezentarea muzeului poștal din respectivul articol era încheiată cu biblioteca. Existau 4549 de volume, din care 1745 științifice (625 în limba română), 1950 profesionale (643 în limba română), 836 literare (372 în limba română) și 18 artistice.

Patrimoniul filatelic al muzeului era destul de important, fapt ce a permis în 1940 să facă o donație importantă Muzeului Saint-Georges⁷⁹ dintre piesele pe care le avea în mai multe exemplare.

Se pare că Muzeul Poștei a fost doar o denumire care desemna o structură cuprinsă în organigrama Poștei Române, dar care nu exista în realitate. În afara muzeului, Poșta Română a mai avut o structură administrativă, „Conservatorul de Timbre”, care deținea mărci poștale românești și străine. Era de fapt colecția filatelică a Poștei Române. Au existat suspiciuni în diverse perioade că din această colecție au dispărut mărci valoroase. S-a făcut afirmația că în timpul ocupației din primul Război Mondial colecția ar fi ajuns la Berlin⁸⁰ sau că Regele Carol al II-lea și-a însușit cele mai valoroase timbre, atât din colecția Poștei, cât și din cea a Fabricii de Timbre⁸¹. Afirmațiile sunt greu de verificat, de aceea ne mărginim numai la a le consemna. Faptul că între colecția filatelică a Poștei și cea a muzeului era o diferență este susținut de câteva documente din perioada interbelică. Astfel, în „Procesul Verbal nr. 4 al ședinței Comisiei de Timbre din 16 martie 1933” se menționează printre altele primirea unei oferte de cumpărare a unor timbre austriece cu supratipar C.M.T.⁸². După dezbateri, Comisia de Timbre (precursoarea Comisiei Filatelice de astăzi) a concluzionat că nu poate da curs ofertei de cumpărare a acestor timbre deoarece în colecția P.T.T. nu există decât timbrele oficiale emise de administrația P.T.T., iar faptul că figurează în cataloage nu le conferă statutul de mărci oficiale⁸³. În altă ședință a „Comisiei de Timbre”, din

⁷⁹ A. N. R., fond *Muzeul Saint-Georges*, dosar 7/1940, *Donația nr. 12/11 ianuarie 1940*, f. 43-45.

⁸⁰ I. Bogdan, *Albumul cu timbre poștale al Direcțiunii G-le P.T.T.*, în „*Revista Societății Filatelice Române*”, nr. 8-9, august-septembrie 1938, pp. 4-5.

⁸¹ Teodor Cutlic, *Unde se găsesc mărcile noastre clasice?*, în „*Filatelica*” nr. 5, 1957.

⁸² În anul 1918, Armata a 8-a română care a intrat în Pocuția a supratipărit timbrele austriece și cărțile poștale găsite în stoc la oficiile poștale cu inscripția C.M.T. (Comandamentul Militar Teritorial). Supratiparul nu a fost nici inițiat și nici aprobat de autoritățile poștale românești și ca atare el nu a fost recunoscut oficial. Cu toate acestea, aceste mărci poștale sunt și astăzi trecute în cataloagele filatelice la capitolul „România”.

⁸³ A.N.R., fond *Casa Regală - Regele Carol al II-lea*, dosar nr. 159/ 1933, f. 247.

data de 18 martie 1933, se examinează colecția oficială a P.T.T. pentru a decide asupra formatului timbrelor ce urmează a fi tipărite în viitor și asupra modalităților de imprimare a acestora⁸⁴. Foarte concludent, privind statutul Muzeului Poștei, este conținutul „Procesului Verbal nr. 6 al Comisiei de Timbre, încheiat la 30 martie 1933 ora 19”. Membrii comisiei, declină oferta făcută de un oarecare domn Niculescu privind cumpărarea unor eseuri și erori românești pe motiv că acestea nu-și au locul într-o colecție oficială a P.T. T. și că ele ar fi binevenite în colecția unui muzeu, dar înființarea acestuia nu este de actualitate⁸⁵. Cu toate acestea, persoanele private cât și instituțiile statului continuau să folosească denumirea de *muzeu* pentru instituția ce funcționa în cadrul Poștei Române, contribuind astfel la crearea unei stări de confuzie care a persistat mult timp. În 1933 vestitul anticar Elias Șaraga face o ofertă Muzeului Poștei⁸⁶.

Administrația poștală românească a făcut eforturi de reface colecția după pierderile suferite în timpul ocupației străine din timpul primului război mondial. Colecțiile de obiecte poștale au fost completate și dezvoltate prin donații (dintre care se remarcă funcționarii și pensionarii P.T.T. care se considerau onorați să participe la crearea unui muzeu poștal) sau identificarea în patrimoniul unităților poștale din țară a unor vechi obiecte și documente susceptibile de a face parte dintr-un muzeu. Din păcate aceste eforturi au fost zadarnice deoarece după al doilea război mondial patrimoniul muzeului pur și simplu se evaporă! Se pare că în 1946 a avut loc o reorganizare a Muzeului Poștei⁸⁷ și de atunci nu mai apare nici o mențiune despre existența acestei instituții.

Chiar dacă nu a fost niciodată un muzeu în adevăratul sens al cuvântului, colecția P.T.T. a existat. Ea a fost formată din mărcile poștale românești emise chiar de această instituție și din mărcile poștale străine care veneau de la Berna în cadrul schimbului oficial cu U.P.U. Din fericire tot acest patrimoniu s-a păstrat în timp și se găsește astăzi în colecțiile Muzeului Național Filatelic. S-a pierdut din păcate patrimoniul format din obiectele, instrumentele, aparatele și uniformele P.T.T. precum și aproape tot fondul documentar (stampe, hărți, fotografii, tipărituri etc.) care ar fi fost astăzi foarte util pentru lămurirea numeroaselor aspecte neclare sau chiar necunoscute ale istoriei Poștei Române. Toate obiectele și documentele strânse cu grijă timp de aproape 70 de ani dispar fără urmă astfel încât la *Centenarul Mărcii Poștale Românești*, sărbătorit cu mult fast în 1958, nu mai exista nimic din patrimoniul muzeului înființat în 1891.

În 1958, când s-au împlinit 100 de ani de la apariția primelor mărci poștale românești, Consiliul de Miniștri a emis o hotărâre, H.C.M. nr. 833 din 18 iunie

⁸⁴ *Ibidem*, f. 249.

⁸⁵ *Ibidem*, f. 250.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 272.

⁸⁷ *Idem*, fond *Muzeul Saint-Georges*, dosar 90/1946, f. 29. În acest document se solicita Poștei să se trimită Muzeului Saint-Georges dubletele existente în Muzeul Poștal, ca urmare a reorganizării acestuia.

1958, care stabilea sărbătorirea Centenarului. Una din prevederile actului privea înființarea unui muzeu poștal dar ea nu a fost pusă în aplicare. S-a încercat realizarea lui la Hanu-Roșu, lângă Vălenii de Munte, dar nu s-a materializat niciodată proiectul inițial. Incendiul care a distrus vechiul han de poștă după 1990 a pus capăt oricăror speranțe. A fost salvată replica poștalionului realizată în 1958 de către cooperativa Decorativa care a realizat, cu prilejul Centenarului Mărcii Poștale Românești, cursele la Mogoșoaia și care acum se găsește la casa memorială Nicolae Iorga din Vălenii de Munte.

Muzeul „Poșta în Bucureștii de altădată”

În 1951 Georgeta Wertheimer, nepoata pictorului Gh. Tattărăscu, donează Sfatului Popular al Capitalei colecția de „tablouri, schițe, desene, și lucrurile personale, precum și mobilierul care au aparținut pictorului Gh. Tăttărăscu”. Muzeul „Gh. Tăttărăscu” se înființează în casa în care a locuit pictorul din str. Domnița Anastasia nr. 7. În 1954 familia Tăttărăscu face o altă ofertă de donație privind unele documente privind trecutul poștei române, cu scopul de a se înființa o nouă unitate muzeistică intitulată „Poșta veche în Bucureștii de altă dată”. Printr-o decizie a „Comitetului Executiv al Sfatului Popular al Capitalei” se hotărăște ca noul muzeu să funcționeze la parterul clădirii din str. Domnița Anastasia nr. 7, acolo unde funcționa și „Muzeul Gh. Tăttărăscu”. Decizia nu s-a pus în aplicare și un astfel de muzeu nu a funcționat niciodată⁸⁸.

Numele lui Jacques Wertheimer-Ghika este legat de un mare scandal izbucnit la începutul anilor 40 în lumea filatelică românească care s-a întins rapid și în afara granițelor. Wertheimer-Ghika, împreună cu Rudolf Zoscsak și baronul von Witzleben au prezentat public unele piese filatelice necunoscute până la acea dată (legate de circulația unor mărci poștale Principatele Unite). Autenticitatea pieselor a fost contestată vehement și de la articole pro și contra publicate în țară și străinătate s-a ajuns la expertize filatelice și chiar la acțiuni în instanțele judecătorești⁸⁹.

Wertheimer-Ghika a susținut piesele filatelice în cauză cu unele documente poștale vechi, aflate în arhiva sa, pe care le-a publicat în două cărți apărute în 1945⁹⁰. În general piesele filatelice în cauză au rămas considerate în lumea filatelică ca falsuri. Wertheimer-Ghika nu s-a împăcat niciodată cu acest verdict și în anii `70, la 30 de ani de la izbucnirea scandalului, reușește să publice o nouă carte, în regie proprie, cu noi argumente în sprijinul tezei sale, în străinătate, după ce fusese foarte aproape de tipărirea ei în țară⁹¹.

⁸⁸ Vezi pe larg la Ionel Ioniță, *Muzee bucureștene după al doilea război mondial*, în „Muzeul Municipiului București - Materiale de Istorie și Muzeografie”, vol. XVII, p. 319 și Ionel Ioniță, *Muzee memoriale și colecții bucureștene în perioada 1945-2000*, Editura Domini Serv, f.a. p. 121.

⁸⁹ Arhiva Muzeului Național Filatelic.

⁹⁰ Jacques Weertheimer-Ghika, *Documentele Poștei Române*, vol. I *Cartea Mărcilor Cap de Bou*, București, f.a. și vol. II, *Cartea Mărcilor Principatele Unite*, f.a. ediție bilingvă româno-franceză.

⁹¹ Jacques Wertheimer-Ghika, *Șarlatani în postură de experți ai vechilor mărci românești*, f.a.

Interesant este faptul că în 1976, Wertheimer-Ghika locuia în imobilul din strada Domnița Anastasia nr. 7 și probabil tot acolo erau și documentele poștale pe care le invoca în sprijinul afirmațiilor sale și pe care încercase să le doneze statului. Este posibil ca fondul documentar Wertheimer-Ghika să fi fost refuzat de autorități în 1954 tocmai datorită implicării lui în acest uriaș scandal.

Oricum, și de această dată s-a pierdut un important fond de documente referitoare la istoria poștei române.

Muzeul Național Filatelic

A fost inaugurat la 1 octombrie 2004, în timpul desfășurării la București al celui de-al 34-lea Congres al Uniunii Poștale Universale (U.P.U.). A fost primul Congres U.P.U. care a avut loc în România, după ce, în 1874, România fusese membră fondatoare a U.P.U., delegația țării noastre fiind condusă de Alexandru Lahovary.

Muzeul funcționează în clădirea care adăpostește Muzeul Național de Istorie al României, pe Calea Victoriei nr. 12, în aripa dreaptă a fostului Palat al Poștelor. Patrimoniul muzeului este constituit din mărci poștale, tipărituri cu caracter poștal, medalii obținute de colecția Poștei Române la diverse expoziții filatelice și diverse obiecte care au servit în serviciul poștal din România.

Până la înființarea muzeului, în anul 2004, în cadrul Poștei Române funcționa „Conservatorul Poștal”, într-un local din Calea Griviței nr. 64-66, unde erau depozitate colecțiile de mărci poștale, medalii, obiecte muzeale, cărți poștale, plicuri, formulare poștale, machetele și matrițele cu care au fost imprimate mărcile poștale românești etc.

Colecțiile de astăzi au fost realizate în timp din mai multe surse. Astfel, în anul 1963, „Banca Națională a României” (B.N.R.), pe atunci „Banca de Stat”, a predat Poștei Române colecția sa de timbre românești și străine precum și colecția de timbre românești a „Fabricii de Timbre”, numită în epocă „Imprimeria Băncii de Stat”, care era subordonată „Băncii Naționale a României”. Cele două colecții predate însumau 3.510.660 bucăți timbre românești cu o valoare de 18.247.425, 26 lei și 13.451 bucăți timbre străine cu o valoare de 13.103.554,32 lei. Nu se poate determina astăzi motivul pentru care Banca de Stat de atunci a dorit să scape de colecțiile filatelice pe care le deținea. Înainte a fi predate Poștei, au mai fost tentative de a le înstrăina. Astfel, prin adresa nr. 273 din 4 mai 1961, Imprimeria Băncii de Stat, din str. Fabrica de Chibrituri nr. 28 (actuala Fabrică de Timbre), trimite B.A.R. spre consultare inventarul mărcilor poștale românești cuprinzând 117 file, inventarul efectelor poștale românești și străine, 11 file și inventarul timbrelor fiscale și diverse, 105 file. Se cerea restituirea după consultare. Prin adresa 14.479, Banca de Stat comunica B.A.R. că inventarele muzeului Imprimeriei Băncii au fost trimise spre consultare și altor instituții, urmând ca după aceasta, colectivul de specialiști din care va face parte și un reprezentat al B.A.R.

să facă propuneri asupra destinației ce i se va da colecției. Imprimeria Băncii de Stat mai preciza B.A.R., prin adresa nr. 2383 din 7 aprilie 1961, că inventarele erau la acea dată trimise spre consultare Direcției Generale a Arhivelor Statului. Ca urmare a acestor propuneri, B.A.R., prin adresa nr. 2991 din 24 mai 1961, solicită Băncii de Stat, în urma studierii inventarelor colecțiilor filatelice trimise, să i se cedeze, dacă este posibil, câte două exemplare din toate mărcile poștale românești emise între 1858 și 1959⁹². În perioada 1985-1990 colecția de timbre a „Conservatorului Poștal” a fost în administrarea la B.N.R. Ca dovadă a importanței, valorii și prețurii care i s-a acordat, în această perioadă colecția a fost denumită în mod oficial „Tezaurul Filatelic Național”.

În afara celor două colecții ale B.N.R., colecția fostului „Conservator Poștal” cuprindea 3.417.779 timbre românești cu o valoare de 56.409.720,15 și 1.213.828 timbre străine în valoare de 136.396.000 lei⁹³. În colecțiile „Conservatorului Poștal” au fost înregistrate două donații semnificative ale unui celebru filatelist sibian, Ludovi Dengel, făcute în anul 1977. Una din colecții era dedicată mărcilor clasice românești, iar alta poștelor străine din România. Colecțiile au fost expuse ocazional la diferite expoziții filatelice din țară. Colecția „Fabricii de Timbre” este foarte valoroasă pentru că ea cuprinde machetele grafice ale unor emisiuni poștale românești, matrițele cu care s-au imprimat aceste timbre, dintre care se detașează matrițele originale cu care au fost imprimate cele două emisiuni Cap de Bour în anul 1858 și eseurile, de multe ori în coli complete, cu semnăturile de aprobare a imprimării seriilor respective. Este un tezaur fabulos, atât ca valoare documentară cât și materială.

Din păcate, din lipsa spațiului nu pot fi expuse publicului decât o parte din timbrele românești, restul, inclusiv timbrele străine sau formularele poștale, stau încă în depozite.

Muzeul are o expoziție permanentă organizată în trei săli cu o suprafață de 650 metri pătrați și periodic organizează expoziții temporare sau participă la expozițiile temporare organizate de alte muzee.

În sala centrală a muzeului sunt expuse matrițele cu care au fost imprimate mărcile poștale românești. Dintre acestea trebuie remarcate două pietre litografice care au fost folosite la imprimarea timbrilor clasice cunoscute sub denumirea de Carol I cu favoriți și Carol I cu barbă. Pot fi văzute și clișee individuale sau plăci de tipar începând cu emisiunile postclasice românești din 1872.

---

⁹² Toată această corespondență purtată între Banca de Stat sau Imprimeria Băncii de Stat și B.A.R. se află în arhiva Cabinetului Numismatic al B.A.R. și ne-a fost pusă la dispoziție, ca și alte documente din această arhivă de către actualul șef al cabinetului, dl Viorel Petac, căruia îi mulțumim și pe această cale.

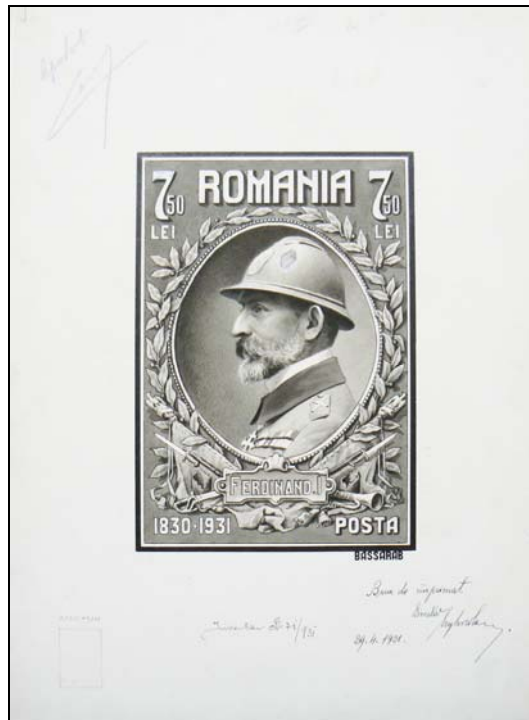
⁹³ Xxx, *Protocol încheiat între B.N.R. și Direcția Generală a Poștelor și Telecomunicațiilor conform Decret 106/1990*, copie aflată în arhiva Muzeului Național Filatelic.

Mărcile poștale sunt expuse pe rame culisante în dulapuri metalice care le asigură o bună conservare inclusiv împotriva luminii. Au fost selecționate pentru expunere coli întregi, în general formate din 100 de timbre, care poartă semnăturile directorilor generali ai Poștei din diferite perioade alături de semnăturile directorilor „Fabricii de Timbre”. Aceste două semnături asigurau de fapt „bunul de tipar (B.T.) pentru imprimarea respectivei emisiuni poștale și de aceea valoarea lor documentară este deosebită, în cazul comparării pentru depistarea unor eventuale falsuri aceste coli sunt piese de importanță deosebită. Sunt expuse și eseurile de culoare din care a fost aleasă marca care urma să fie tipărită iar machetele grafice prezentate publicului, adevărate opere de artă miniaturală, poartă câteodată semnătura de aprobare a regelui Carol al II-lea.

Alte muzee și colecții publice care dețin în patrimoniu piese filatelice

Lista ar putea fi foarte lungă deoarece multe din instituțiile publice de cultură dețin în patrimoniul lor astfel de piese. Vom enumera doar câteva, în general pe cele care au expus piesele în expozițiile permanente: Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, care în cele trei săli dedicate poștei expune alături de costume de surugii și alte obiecte vechi poștale multe mărci poștale și scrisori, dintre care se remarcă și un timbru Cap de Bour din prima emisiune, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca, care deține și ea o marcă Cap de Bour tot din prima emisiune, Muzeul Unirii din Iași care expune coli din emisiunea Principatele Unite, Muzeul Național de Istorie a României, care deține în depozite multe piese filatelice inclusiv scrisori vechi donate de cunoscutul filatelist Dem. Pașșalega din Craiova, Muzeul de Istorie Galați are un bogat patrimoniu filatelic în special perioada modernă, Muzeul de Istorie al Municipiului București, cu importante colecții filatelice printre care amintim colecția filatelică a lui Constantin Doncea, Arhivele Naționale ale României, inclusiv filialele județene, cu un bogat patrimoniu filatelic din perioada prefilatelică și clasică

Patrimoniul filatelic al muzeelor și colecțiilor publice din România este foarte bogat dar din păcate nu este încă valorificat suficient. Muzeografi au șansa să pună în valoare acest patrimoniu care este încă necercetat și care cu siguranță va oferi surprize din cele mai plăcute. Trebuie remarcat și faptul că marea majoritate a patrimoniului filatelic se află la instituții care nu sunt în subordinea Ministerului Culturii, Cultelor și Patrimoniului.

Macheta Ferdinand Centenarul armatei, 7,50 lei
Pattern, The army centenary, 7,50 lei

Matrițe Cap bour
Stencils, Urus head

Sala Lahovari
Lahovari Hall

Album românescii
de
Mărcile postale și Timbrele fiscale
1888. *București*

Conținut: 24 foi (fără fața cu titlu)
16 Pagini sunt desenate și conțin mărci
postale, căștile postale precum și tim-
bre telegrafice, Boabe, etc.
(Pagini 1, 15 și 16 nu conțin timbre)
Pagini 17-26 sunt goale.
Pagini 27-32 sunt destinate pentru
Timbre fiscale. (Pagini 29, 31 și 32
sunt goale, pagini 28 și 30 conțin
parțial timbre.)
Pagini 33-48 sunt goale.

Pag. 1. Mărcile postale care au circulat în
Moldova.
(Nu conține nici o marcă.)

Pag. 2. Principalele Unite.
Un Expl. 3 Bărăle galbene, obliterate cu stam-
pila neagră FRANCO ARIATZ N°2
evaluat la Frs 1000 . . . . . Lei 3000
Un Expl. 3 Bărăle orange, obliterate cu stam-
pila neagră rotundă BUCUREȘCI 19/9
evaluat la Frs 1000 . . . . . Lei 3000
Un Expl. 6 Bărăle caramizii pe hârtie simplă
neobliterate, evaluat la Fr 100 200
Un Expl. 6 Bărăle, hârtie simplă, tipografice
neobliterate, cv. la Fr 7.50 10
Lei 6270

Inventar Biblioteca Academiei
Library inventory

În met. et. nat. lui și mult jolbat
torelui Domnului profesor Biamor
dropt seves de o cãl durosã prie
lenie și o deosebitã courã daratã.
Februar 920 Al. Cantacuzino

Nb. acest catalog al Colect. elu
nule începãtã la 1870 și ar puse
publi cului abia la 1915 care
Madri și cãri în sensul celor aduse
Colect. elu. Al. Cantacuzino

Cantacuzino adnotare
Cantacuzino annotation

Catacuzino catalog
Cantacuzino catalog

Colectia Academiei Române.

Catologul

*mărcilor postale, timbrilor
fiscale etc. precum și cărților
și mandatelor postale etc.
românești
intocmit și evaluat de
R. Zoscsak.
1938.*

Catalog Zoscsak
Zoscsak catalog